

УДК 378.018.8 : 377.011.3-051

DOI 10.31494/2412-9208-2020-1-1-60-69

GENESIS RESEARCH OF THE PROFESSIONAL MOBILITY CONCEPT

ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНЕЗИСУ ПОНЯТТЯ “ПРОФЕСІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ”

Oleh MALYSHEVSKIY,

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor

<https://orcid.org/0000-0002-7653-7862>

omalysh67@gmail.com

Pavlo Tychyna Uman State

Pedagogical University

✉ 2 Sadova St.,

Uman, Cherkasy region, 20300

Олег МАЛИШЕВСЬКИЙ,

кандидат педагогічних наук, доцент

Уманський державний педагогічний

університет імені Павла Тичини

✉ вул. Садова, 2, м. Умань,

Черкаська обл., 20300

Original manuscript received: January 29, 2020

Revised manuscript accepted: February 11, 2020

ABSTRACT

The article deals with the historical and philosophical analysis of the “professional mobility” concept in the context of would-be computer engineers training. The growth and complexity of social, economic and professional information is described to require engineer-teachers quickly update their knowledge, be successful and necessary, ready for any changes in professional activity, be able to adapt quickly and effectively to new conditions of the labor market – that means to be mobile. The concept of the professional mobility field, which shows definitions (profession, professionalism, mobility and others), adding the studied concept with common meaning, purpose and functional similarity, is outlined. They determine the formation of professional mobility of computer engineers-educators, allow to understand more its essence and to define ways of its development in the conditions of university education.

Historical, philosophical, and pedagogical approaches to defining the phenomenon of occupational mobility in the light of would-be computer engineer educators training have been considered. It has been found that today mobility is determined not only from the standpoint of social philosophy and sociology, but also in economic, psychological and pedagogical aspects. Professional mobility is proved to be determined by the social attitudes, orders, values, goals and other motivational factors that really determine the behavior of a subject in society. It is closely linked to, caused by, and influenced by social change. In shaping the professional mobility of the would-be engineer-teachers in the field of computer technology, attention is paid to the need to analyze the qualitative side of this phenomenon, the study of value aspirations and the system of personally meaningful characteristics of the would-be specialist, which will allow realizing themselves successfully in various forms of interaction and self-development.

Key words: *professional education, mobility, professional mobility, computer engineer educators, would-be computer engineers training.*

Вступ. Висока інноваційна динаміка й інтеграція інформаційних технологій до різних галузей народного господарства збільшили попит на спеціалістів комп'ютерного профілю та вплинули на підвищення вимог щодо їх фахової підготовки в закладах вищої професійної освіти, зміщуючи акцент

на розвиток у випускників творчого мислення, здатності адаптуватися до нових вимог суспільного розвитку й економіки. Розвиток передових технологій, нововведень у професійний і соціальний світ є поштовхом до появи нових престижних професій, що вимагають високої кваліфікації та спеціальної підготовки. У Концепції Національної програми інформатизації зазначено, що одним із пріоритетних напрямів розвитку сучасних інформаційних і комунікаційних технологій є формування системи підготовки висококваліфікованих фахівців у сфері інформатизації. Результатом державної політики інформатизації освіти (у тому числі й професійної) має бути: дотримання вимог міжнародних стандартів для кадрового забезпечення всіх напрямів інформатизації як за рахунок спеціалізації та інтенсифікації підготовки відповідних фахівців, так і шляхом створення ефективного освітнього середовища; розвиток системи індивідуального безперервного навчання на основі автоматизованих навчальних курсів та систем, інтелектуальних комп'ютерних і дистанційних технологій навчання.

У міжнародній практиці було задекларовано низку реформ у рамках Болонського процесу, зокрема “Конвенція про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні” (Ліссабон, 1997 р.), “Спільна декларація міністрів освіти Європи “Європейський простір у сфері вищої освіти” (Болонья, 1999 р.), “Спільна Декларація “Про гармонізацію архітектури європейської системи вищої освіти” (Сорбонна, 1998 р.), “Послання Саламанкського з'їзду європейських закладів вищої освіти “Формування європейського простору вищої освіти” (Саламанка, 2001 р) та ін., необхідних для гармонізації системи і збільшення конкурентоспроможності європейської вищої освіти, підвищення спроможності випускників закладів вищої освіти до працевлаштування, поліпшення мобільності громадян на європейському ринку праці. *Метою статті* є дослідження генезису поняття “професійна мобільність” у контексті підготовки майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю.

У зарубіжній і вітчизняній педагогічній науці зібрано значний теоретичний потенціал для теоретико-методологічного аналізу розвитку і формування професійної мобільності в процесі практичної підготовки інженерів-педагогів комп'ютерного профілю. У педагогічній теорії і практиці існують різні напрями дослідження професійної мобільності, що розкриває аспекти цього феномену. Науковці досліджували професійну мобільність як наукову категорію, визначаючи її генезис. Так, сучасні концепції професійної мобільності розглянуто в дослідженнях М. Гильдингерш, С. Капліної, А. Карпова, О. Пожарницької, Л. Сушенцевої. Обґрунтовують зміст і структуру професійної мобільності М. Гордієнко, Є. Іванченко, Ю. Музиченко, Л. Пілецька, І. Хом'юк. Професійну мобільність під кутом адаптаційної проблематики досліджували М. Вієвська, Г. Захарчин, М. Панов, Л. Пілецька. Досліджували професійну мобільність у контексті професійної підготовки: викладачів вищої школи – Н. Коробко, І. Хорев; майбутніх викладачів інформатики – Т. Павлиш; інженерів – С. Капліна, І. Хом'юк; студентів інформаційних спеціальностей – В. Дюнина. Аналіз наукових джерел

засвідчує, що в сучасній педагогічній теорії відсутні дослідження, присвячені комплексному, системному розв'язанню проблеми формування професійної мобільності майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю в процесі практичної підготовки.

Методи дослідження. Для забезпечення достовірності положень і висновків дослідження використано теоретичні методи: ретроспективно-порівняльний логічний аналіз філософської, психолого-педагогічної, методичної літератури, систематизація та узагальнення для порівняння та зіставлення філософських та педагогічних поглядів на різні аспекти досліджуваної проблеми й визначення понятійно-категоріального апарату.

Результати та дискусії. Аналіз наукових джерел дозволяє окреслити понятійне поле професійної мобільності, до якого варто віднести дефініції й категорії, що об'єднуються з досліджуваним поняттям спільним змістом, метою і функціональною подібністю. Понятійне поле формують поняття, які дотично чи безпосередньо обумовлюють формування професійної мобільності інженерів-педагогів комп'ютерного профілю, дозволяють більш глибоко зрозуміти його сутність і визначити шляхи розвитку в умовах університетської освіти. Для того, щоб розкрити сутність феномену професійної мобільності, на нашу думку, варто визначитися з предметом розуміння складових цієї дефініції і розглядати його через аналіз категоріальних зв'язків “професія – професіоналізм – мобільність – професійна мобільність”, оскільки саме вони відтворюють тенденції професійної підготовки інженерів-педагогів в умовах сучасного інформаційного суспільства.

Поняття “професія” (від лат. *professio* – офіційно вказане заняття, спеціальність) визначається в науковій літературі як вид трудової діяльності, заняття, який вимагає від людини певної підготовки і відповідних якостей особистості (Степанов, 2006: 268). Термін “професіоналізм” безпосередньо походить від поняття “професія” і означає оволодіння основами та глибинами якої-небудь професії. Феномен професіоналізму розглядається як різноаспектна категорія. Є. Климов зазначає, що професіоналізм – це системна організація свідомості і психіки людини, що включає властивості її як цілого (особистість суб'єкта діяльності), праксис професіонала (уміння, навички, моторику), гносис професіонала (пізнавальні процеси, дії), інформованість, знання, досвід і культуру професіонала, емоційний світ та усвідомлення сенсів і належності до професії (Климов, 1996: 287–289). Узагальнюючи аналіз етимологічного тандему “професія” і “професіоналізм” у світлі нашого дослідження, варто окреслити систему якісних характеристик особистості, які безпосередньо впливатимуть на мобільність фахівця, а саме: внутрішнє позитивне ставлення до професійної діяльності, високі стандарти ціннісних установок, висока мотивація професійних досягнень, система фахових компетентностей, високий творчий потенціал, креативність, інноваційна спрямованість, прагнення до саморозвитку, активна соціальна позиція.

Безпосередній інтерес для нашого дослідження викликає поняття “мобільність”, яке в науковій літературі трактують: спроможність

демонструвати швидкість мислення, зміну емоційних станів (Хорнби, 1995: 629); “вільне переміщення працівників у сфері можливостей і стимулів, що їх надає ринок” (Коваліско, 1999) та інші. Поняття “мобільність” охоплює цілу сукупність досить різномірних процесів, видів рухливості, що суттєво різняться між собою і виконують самостійні й відносно різні функції. Однак, усім означенням досліджуваної дефініції незалежно від їх специфіки притаманні спільні функції, що характеризують динаміку, мінливість.

Сучасне розуміння поняття “професійна мобільність” досить ємне і неоднозначне. Як цілісне явище професійна мобільність, має досить складну структуру і розглядається в науковій літературі з позицій соціології, педагогіки, психології. Потреба в означенні поняття “професійна мобільність” була зумовлена дослідженнями, проведеними у США і Європі, які довели визначальну роль професійних досягнень для процесу мобільності. Уперше в науковій літературі цей термін був використаний С. Липсетом (S. M. Lipset) і Р. Бендіксом (R. Bendix) у п’ятдесятих роках минулого століття для означення зміни різних видів занять чи професій. Запропонована авторами концепція була однією з перших спроб теоретичного обґрунтування моделі власне професійної мобільності, в якій вона характеризувалась зміною трьох типів праці (фізичною, нефізичною, фермерською). Однак у цій моделі професійна мобільність розглядалась як один із видів соціальної мобільності.

У 60-х роках минулого століття американські соціологи П. Блау (P. M. Blau) і О. Дункан (O. D. Duncan) розробили систему професійної стратифікації американського суспільства на основі критерію суспільного престижу професій. Досить часто в дослідженнях професійна мобільність аналізується при вивченні соціальної мобільності, яка розглядається як рух індивіда між елементами соціальної структури суспільства. Такий підхід дозволяє виокремити професійну мобільність як сукупність переміщень індивідів між різними професійними групами, які формують професійну структуру суспільства, що не суперечить принципу виділення видів соціальної мобільності. Якщо соціальну мобільність у цілому розуміють як рух у межах соціальної структури, а академічну мобільність – як рух між структурними шарами освітньої системи, то доцільним, напевно, буде використати аналогічний підхід для означення професійної мобільності. У цьому контексті можна взяти за відправну точку нашого дослідження визначення професійної мобільності А. Конькова, який окреслював професійну мобільність як процес руху індивідів між групами професійної структури суспільства, у ході якого соціальні суб’єкти повністю чи частково змінюють свій професійний статус (Коньков, 1995). Таке пояснення досліджуваного феномена професійної мобільності, з одного боку, розкриває предметну галузь цього процесу, а з іншого визначає емпіричні показники, в яких вона може бути зафіксована.

Польський науковець П. Штомпка, досліджуючи негативні соціологічні причини і наслідки соціально-професійної мобільності, зазначав, що соціальна мобільність – це та сфера, у якій досить чітко

проявляються характерні для певного суспільства стереотипи, упередження і дискримінація. Автор також визначає три форми часткової дискримінації, зокрема: бар'єр можливих досягнень – бар'єр для просування певних соціальних груп на найвищі позиції; професійна сегрегація – фактичні перепони, що унеможливають доступ до професій, незважаючи на офіційну підтримку (наприклад, за гендерною чи расовою ознакою); обмеження освітніх шансів – закриття доступу до каналів мобільності, тобто своєрідна селекція через освіту, створення додаткових соціальних інститутів для виконання функцій відсіву (Штомпка, 2005: 360).

М. Дьяченко, Л. Кандилович і А. Кандилович вважають, що основою професійної мобільності передусім є високий рівень суспільно-професійних знань, володіння системою суспільно-професійних прийомів й уміння ефективно їх застосовувати для виконання будь-яких задач у галузі своєї професії (Дьяченко, Л. Кандилович & А. Кандилович, 2006).

Питанням взаємозв'язку професійної мобільності та конкурентоспроможності фахівця на ринку праці присвячено дослідження Д. Мертенса (D. Mertens), А. Шелтона (A. Schelten) та ін. Так, Д. Мартенс і А. Шелтон вважають, що в основу формування професійної мобільності і конкурентоспроможності майбутніх спеціалістів повинні бути покладені ключові кваліфікації, що мають широкий спектр дії, виходять за межі однієї групи професій, професійно і психологічно готують спеціаліста до зміни й опанування нових спеціальностей і професій, забезпечують готовність до інновацій у професійній діяльності (Mertens, 1974; Schelten, 1991). Адже фахівець, який володіє високим рівнем професійних кваліфікацій, буде дійсно конкурентоспроможним на ринку праці.

На думку І. Трешиної, належний рівень професійної мобільності є передумовою формування професійної компетентності, яка реалізується через синтез змістового і структурного компонентів (Трешина, 2004). Л. Горюнова вважає, що професійна мобільність є триединою структурою, що включає в себе такі складові: якість особистості, що забезпечує внутрішній механізм розвитку людини через сформованість ключових, загальнопрофесійних компетентностей; діяльність людини, детермінована подіями, що змінюють середовище, результатом якої виступає самореалізація людини в професії; процес трансформації людиною себе й оточуючого її професійного і життєвого середовища (Горюнова, 2005).

Отже, розвиток мобільності фахівців, що проявляється в готовності до динамічних соціально-економічних умов і оперативному реагуванні на них, є однією з головних складових модернізації освіти, у тому числі й професійної, і привертає увагу педагогічної науки як до актуальної проблеми. У педагогічному аспекті професійна мобільність розглядається як спеціалізована психолого-педагогічна підготовка в період навчання в закладах професійної освіти для можливої зміни професії чи спеціальності. Для цього особистості необхідно досить швидко і успішно оволодівати новою технікою і технологіями, опановувати такими знаннями й умінями, які б забезпечили ефективність нової професійної діяльності.

Сьогодні в центрі уваги педагогічної науки досить часто постають проблеми формування професійної мобільності особистості. У цьому контексті значущими стають сутнісні характеристики професійної мобільності як особистісної якості, дослідження її структурних компонентів, оскільки ці знання дозволять спрямувати освітній процес, зокрема закладів вищої освіти, в усій сукупності його складових на формування якості особистості студента. Розвиток нашого суспільства характеризується рівнем професійної освіти, впливом її на постійну трансформацію, оскільки кожна сфера діяльності, а тим більше у галузі комп'ютерних технологій, перебуває в стані постійних динамічних перетворень. Отже, здатність швидко орієнтуватися в такій ситуації стає важливою професійною характеристикою успішного спеціаліста. Мобільність фахівця детермінується його особистісними прагненнями до реалізації мотивованої й цілеспрямованої діяльності.

Основне завдання вищої професійної освіти розглядається в багатьох дослідженнях як формування знань, умінь і навичок, моделей діяльності, особистісних здатностей і якостей студентства, що забезпечать успішне виконання професійних функцій і професійне зростання, формування в майбутніх інженерів-педагогів світоглядних, ціннісних установок, які забезпечуватимуть їхню особистісну орієнтацію на професійну самореалізацію.

І. Шпекторенко розглядає професійну мобільність у широкому та вузькому значеннях: "У широкому значенні поняття "професійна мобільність" – це якість індивіда знаходити та змінювати соціальну (професійну) категорію, стан, статус, оволодівати новими формами професійної діяльності. У вузькому значенні поняття "професійна мобільність" – якість індивіда, яка виявляється в набутті ним достатнього власного ресурсу, професійної компетентності, професійного досвіду, що забезпечують результативність професійної діяльності, швидке виконання посадових завдань у межах однієї професії, органу влади, установи, організації" (Шпекторенко, 2016). На думку Л. Сушенцевої, професійна мобільність – це особистісна якість, "що є необхідною для успішної життєдіяльності особистості в сучасному суспільстві, яка виявляється в праці і забезпечує самовизначення, самореалізацію в житті та професії через сформованість ключових компетенцій та ключових кваліфікацій і прагненні особистості змінити не тільки себе, а й професійне поле та життєве середовище" (Сушенцева, 2011: 158).

Отже, педагогічна література розглядає сьогодні професійну мобільність у двох аспектах: як можливість і здатність успішно переключатися на інший вид діяльності. У цьому контексті професійна мобільність передбачає володіння системою узагальнених професійних прийомів й умінь ефективно їх застосовувати для виконання будь-яких завдань у суміжних галузях виробництва, а також високий рівень професійних знань, готовність до оперативного відбору і реалізації оптимальних способів виконання різних завдань у галузі своєї професії.

Характерною рисою професійної освіти є постійна динаміка,

пов'язана із змінами у виробничій діяльності. Здатність швидко орієнтуватися в постійно змінюваній ситуації має значення для успішності будь-якого фахівця. Професійна мобільність, як видно з поданого вище аналізу, детермінується його індивідуальними особливостями, проявляється у діяльності, соціальних відношеннях, цінностях, цілях, що реально визначають поведінку суб'єкта; вона тісно пов'язана із соціокультурними змінами, регулюється ними і, у свою чергу, впливає на них. Отже, при вивченні професійної мобільності повинна бути висвітлена якісна сторона цього феномену, а саме: характер ціннісних прагнень суб'єктів, теоретична, творча і практична складові, специфіка їх поведінкових установок, що реалізуються у взаємодії особистості й соціуму, діяльності, розвитку й саморозвитку.

Досліджуючи проблему формування професійної мобільності, О. Неделько розглядає її в аспекті формування в студентів світоглядних, ціннісно-змістових установок, що забезпечують їхню особистісну орієнтацію на професійну самореалізацію (Неделько, 2007). Одним із чинників формування професійної мобільності, на переконання Б. Ігошева, є особистісні якості та здібності, які дозволяють швидко й адекватно модифікувати свою діяльність при виникненні нових обставин, опанувати нові реалії, знаходити адекватні шляхи розв'язання несподіваних проблем і нестандартних задач. Серед необхідних особистісних якостей науковець окреслює такі: соціальна активність (діяльнісний інтерес до різних сфер соціальної і професійної активності); висока адаптивність до різних суспільних ситуацій, функціонально різних видів діяльності; креативність, налаштування на творче відношення до будь-якої справи, творче перетворення будь-якої ситуації (Ігошев, 2008: 108–109). Отже, вони мотивують людину до професійного розвитку і зростання впродовж усього життя.

Висновки. Сьогодні серед багатьох каналів формування особистісних якостей і здібностей, необхідних професійних компетентностей, основним і найбільш вагомим залишається професійна освіта. Водночас у світлі професійної підготовки пріоритетною, на нашу думку, особистісною метою кожного майбутнього інженера-педагога комп'ютерного профілю має бути не короткотривале задоволення від процесу навчання, отримання нових (іноді досить суперечливих та відірваних від майбутньої професійної діяльності) знань та умінь, а формування власної концепції навчання, спрямованої на кар'єрне зростання, досягнення професійного успіху, розвиток здатності до самонавчання, самовдосконалення, постійної динаміки. У такому розумінні, професійна мобільність виступає не тільки освітньою метою, а і засобом раціонального й ефективного використання свого потенціалу для її досягнення, потужним стимулом активізації професійного самовизначення, самопозиціонування майбутнього інженера-педагога комп'ютерного профілю. Для забезпечення ефективної реалізації окреслених вимог існує нагальна потреба у визначенні мотивів розвитку професійної мобільності інженерів-педагогів комп'ютерного профілю, а також її функцій і структурних компонентів.

Література

1. Горюнова, Л. В. Составляющие профессиональной мобильности современного специалиста / Л. В. Горюнова // *Естествознание и гуманизм*. – Ростов-на-Дону: Ростовский государственный пед. университет, 2005. – Т. 2., Вып. 5. – С. 8–11.
2. Дьяченко М. И. Психология высшей школы / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович, А. Л. Кандыбович. – Минск: Харвест, 2006. – 567 с.
3. Игошев Б. М. Организационно-педагогическая система подготовки профессионально мобильных специалистов в педагогическом университете / Б. М. Игошев. – М.: Гуманитар. изд. центр "ВЛАДОС", 2008. – 201 с.
4. Климов Е. А. (1996) Психология профессионала / Е. А. Климов. – М. – Воронеж: МОДЭК, 1996. – 400 с.
5. Коваліско Н. В. Трудова мобільність в умовах регіонального ринку праці: автореф. дис. ... канд. соціол. наук / Коваліско Наталія Володимирівна; Харківський національний ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х., 1999. – 20 с.
6. Коньков А. Т. Профессиональная мобильность как фактор социальной дифференциации молодежи: автореф. дис. ... канд. соціол. наук / А. Т. Коньков, МГУ им. М. В. Ломоносова. – М., 1995. – 21 с.
7. Неделько, Е. Г. Формирование мотивационной готовности к профессиональной мобильности у студентов вуза: автореф. дис. ... канд. пед. наук / Е. Г. Неделько, Магнитогорский государственный университет. – Магнитогорск, 2007. – 24 с.
8. Степанов О. М. Психологічна енциклопедія / О. М. Степанов. – К.: Академвидав, 2006. – 424 с.
9. Сушенцева Л. Л. Формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах: теорія і практика: монографія / за ред. Н. Г. Ничкало. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2011. – 439 с.
10. Трешина И. Социокультурный компонент профессионально-лингвистической компетенции учителя / И. Трешина // *Россия и Запад: диалог культур*. Вып. 12. – М.: МГУ, 2004. – С. 296–304.
11. Хорнби А. Толковый словарь английского языка / А. Хорнби. – М.: Сигма пресс, 1995. – 850 с.
12. Шпекторенко І. Підходи до професійної мобільності державного службовця в сучасних концепціях професіоналізації / І. Шпекторенко // *Державне управління та місцеве самоврядування*. – 2016. – Вип. 3(30). – С. 126–133.
13. Штомпка П. Социология. Анализ современного общества / П. Штомпка. – М.: Логос, 2005. – 664 с.
14. Mertens D. Schlüsselqualifikationen. Thesen zur Schulung für eine moderne Gesellschaft / D. Mertens // *Mitteilungen aus der Arbeitsmarkt- und Berufsforschung*. – 1974. – Vol. 7(1). – 36–43.
15. Schelten A. Einführung in die Berufspädagogik / A. Schelten. – Stuttgart: Steiner? 1991. – 258 s.

References

1. Goryunova, L.V. (2005). *Sostavlyayushchie professionalnoy mobilnosti sovremennogo spetsialista* [Professional mobility components of a modern specialist]. *Yestestvoznaniye i gumanizm*. (vol. 2, issue 5). (pp. 8–11). Rostov-na-Donu: Rostovskiy gosudarstvennyy pedagogicheskiy universitet [in Russian].
2. Dyachenko, M. I., Kandybovich, L. A., & Kandybovich, A. L. (2006). *Psikhologiya vysshey shkoly* [High school psychology]. Minsk: Kharvest [in Russian].
3. Igoshev, B. M. (2008). *Organizatsionno-pedagogicheskaya sistema podgotovki professionalno mobilnykh spetsialistov v pedagogicheskom universitete*

[Organizational and pedagogical system of professionally mobile specialists training at pedagogical university]. Moskva : Gumanitar. izd. tsentr "VLADOS" [in Russian].

4. Klimov, Ye. A. (1996) *Psikhologiya professionala* [Specialist's psychology]. Moskva – Voronezh : MODEK [in Russian].

5. Kovalisko, N. V. (1999). *Trudova mobilnist v umovakh rehionalnogo rynku pratsi* [Labour Mobility under Conditions of the Regional Labour Market]. (Extended abstract of candidate's thesis). Kharkivskiy natsionalnyi universytet imeni V. N. Karazina, Kharkiv [in Ukrainian].

6. Konkov, A. T. (1995). *Professionalnaya mobilnost kak faktor sotsialnoy differentsiatsii molodezhi* [Professional mobility as a factor of youth social differentiation]. (Extended abstract of candidate's thesis). MGU im. M. V. Lomonosova, Moskva [in Russian].

7. Nedelko, Ye. G. (2007) *Formirovanie motivatsionnoy gotovnosti k professionalnoy mobilnosti u studentov vuza* [Formation of motivational readiness for professional mobility among university students]. (Candidate's thesis). Magnitogorskiy gosudarstvennyy universitet, Magnitogorsk [in Russian].

8. Stepanov, O. M. (2006). *Psikhologichna entsyklopediia* [Psychological encyclopedia]. Kyiv : Akademydav [in Ukrainian].

9. Sushentseva, L. L. (2011). *Formuvannia profesiinoi mobilnosti maibutnikh kvalifikovanykh robotnykiv u profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladakh : teoriia i praktyka* [Formation of professional mobility of would-be qualified workers at professional technical institutions: theory and practice]. Kryvyi Rih : Vydavnychiy dim [in Ukrainian].

10. Treshina, I. (2004). *Sotsiokulturnyy komponent professionalno-lingvisticheskoy kompetentsii uchitelya* [Social and cultural component of the teacher's professional and linguistic competence]. Rossiya I Zapad: *dialog kultur* (Issue 12). (pp.296–304). Moskva : MGU [in Russian].

11. Khornbi, A. (Ed.) (1995). *Tolkovyy slovar angliyskogo yazyka* [English Interpretative Dictionary]. Moskva : Sigma press [in Russian].

12. Shpektorenko, I. (2016). *Pidkhody do profesiinoi mobilnosti lerzhavnoho sluzhbovtsia v suchasnykh kontseptsiiakh profesionalizatsii* [Approaches to professional civil servant mobility in modern concepts of professionalization]. *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia*, 3(30), 126–133 [in Ukrainian].

13. Shtompka, P. (2005). *Sotsiologiya. Analiz sovremennogo obshchestva* [Sociology. Modern society analysis]. Moskva : Logos [in Russian].

14. Mertens, D. (1974). *Schlüsselqualifikationen. Thesen zur Schulung für eine moderne Gesellschaft. Mitteilungen aus der Arbeitsmarkt- und Berufsforschung*, Vol. 7(1). 36–43 [in German].

15. Schelten, A. (1991). *Einführung in die Berufspädagogik*. Stuttgart : Steiner [in German].

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена історико-філософському аналізу поняття "професійна мобільність" у контексті підготовки майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю. Встановлено, що зростання і складність соціальної, економічної і професійної інформації вимагають від інженера-педагога умінь оперативно поновлювати свої знання, бути успішним і потрібним, готовим до будь-яких змін у професійній діяльності, уміти швидко й ефективно адаптуватися до нових умов ринку праці, тобто бути мобільним. Окреслено понятійне поле професійної мобільності, до якого віднесено дефініції (професія, професіоналізм, мобільність та інші), що об'єднуються з досліджуванним поняттям спільним змістом, метою і функціональною подібністю. Вони

обумовлюють формування професійної мобільності інженерів-педагогів комп'ютерного профілю, дозволяють глибше зрозуміти її сутність і визначити шляхи розвитку в умовах університетської освіти.

Розглянуто історико-філософські та педагогічні підходи до визначення феномену професійної мобільності у світлі підготовки майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю. З'ясовано, що сьогодні мобільність визначається з позиції не тільки соціальної філософії та соціології, а й в економічному, психологічному та педагогічному аспектах. Доведено, що професійна мобільність визначається соціальними відносинами, установками, цінностями, цілями та іншими мотиваційними факторами, що реально детермінують поведінку суб'єкта в суспільстві. Вона тісно пов'язана із соціальними змінами, обумовлюється ними і впливає на них. При формуванні професійної мобільності майбутнього інженера-педагога в галузі комп'ютерних технологій акцентується увага на необхідності аналізу якісної сторони цього феномена, дослідженні ціннісних прагнень і системи особистісно значущих характеристик майбутнього фахівця, які дадуть можливість успішно реалізувати себе в різних формах взаємодії й самовдосконалення, проявити себе у професійній діяльності і досягнути вищого щабля власного професійного розвитку.

Ключові слова: професійна освіта, мобільність, професійна мобільність, інженери-педагоги комп'ютерного профілю, підготовка інженерів-педагогів комп'ютерного профілю.